

Wybrane zagadnienia informatyzacji sądowego postępowania egzekucyjnego. Elektroniczna komunikacja sądowych organów egzekucyjnych z administracyjnymi organami egzekucyjnymi i podatkowymi oraz bankami

Monika Janus¹

Przedmiotem niniejszego opracowania jest uzasadnienie przydatności i celowości wprowadzonych w 2016 r. w drugim etapie informatyzacji postępowania egzekucyjnego instrumentów (elektronicznego biura podawczego pomiędzy komornikami a administracyjnymi organami egzekucyjnymi, organami podatkowymi oraz e-komunikacji z bankami) przyspieszenia, zwiększenia skuteczności postępowania egzekucyjnego i zoptymalizowania procesów pracy w kancelarii komorniczej.

Uwagi wstępne

Informatyzacja postępowania egzekucyjnego została rozpoczęta ponad dekadę temu wraz z wprowadzeniem w 2009 r. elektronicznego postępowania upominawczego. Kolejną rewolucyjną zmianę przyniosła nowelizacja z lipca 2015 r. w zakresie szeroko pojętego elektronicznego biura podawczego, w tym obiegu dokumentów z administracyjnymi organami egzekucyjnymi i organami podatkowymi, elektronicznego zajęcia rachunku bankowego oraz elektronicznej licytacji ruchomości². Zasadniczym celem rozwiązań było realne przyczynienie się do wymiernych oszczędności w sądownictwie, poprawa efektywności pracy sądów oraz przyspieszenie szybkości prowadzonych postępowań egzekucyjnych, a także przyczynienie się do zwiększenia ich skuteczności³. Sukcesywnie wprowadzano kolejne regulacje, które miały na celu doprowadzenie do pełnego wykorzystania instrumentów elektronicznych, aż do całkowitej informatyzacji postępowania egzekucyjnego. Niestety nie wszystkie zapisy doczekały się urzeczywistnienia – przede wszystkim nie został dotychczas wytworzony jeden system teleinformatyczny obsługujący postępowanie egzekucyjne, który ma spełniać kluczową rolę w realizacji celu przyspieszenia, zwiększenia skuteczności i efektywności postępowania egzekucyjnego, a także zoptymalizowania procesów pracy w kancelarii komorniczej.

Ważne jest zatem ukazanie wprowadzonych w drugim etapie informatyzacji postępowania egzekucyjnego instytucji elektronicznego biura podawczego pomiędzy komornikiem a administracyjnymi organami egzekucyjnymi i organami podatkowymi oraz e-komunikacji przy zajęciu rachunku bankowego, a także ocena ich funkcjonowania na przestrzeni pięciu lat (2016–2021) w kontekście realizacji celów.

Elektroniczne doręczenia

Pojęcie „doręczenie” w prawie cywilnym nie doczekało się definicji legalnej, w związku z tym należy przyjąć za *A. Marciniakiem*, iż polega ono na przesłaniu do adresata pisma w sposób zgodny z przepisami prawa, w taki sposób, aby mógł zapoznać się z jego treścią⁴. Instytucja doręczeń w postępowaniu egzekucyjnym, podobnie jak w całej procedurze cywilnej, jest gwarancją realizacji najważniejszych zasad procesowych, sprzyja zapewnieniu prawidłowego toku postępowania, ochrony praw stron i uczestników w postępowaniu i jest wyrazem realizacji najważniejszych zasad postępowania: zasady formalizmu procesowego, oficjalności doręczeń i bezpośredniego dokonywania doręczeń. Zasada oficjalności oznacza, iż sądowy organ egzekucyjny (komornik oraz sąd) dokonuje doręczeń z urzędu, a jedynie w wyjątkowych przypadkach wskazanych w ustawie na wniosek, natomiast zasada bezpośredniego dokonania doręczeń przejawia się w tym, że organ egzekucyjny dokonuje doręczeń bezpośrednio adresatowi (do rąk adresata lub wskazanej skrytki pocztowej) i doznaje ograniczeń przy doręczeniach zastępczych⁵. Z kolei zasada formalizmu procesowego wyraża

¹ Autorka jest komornikiem sądowym. ORCID:0000-0002-6623-5043.

² Ustawa z 10.7.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych ustaw, Dz.U. poz. 113, za regulacjami europejskimi, w szczególności rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady Nr 910/2014 r. z 23.7.2014 r. w sprawie identyfikacji elektronicznej i usług zaufania w odniesieniu do transakcji elektronicznych na rynku wewnętrznym oraz uchylające dyrektywę 1999/93/WE, Dz. Urz. UE L Nr 257, s. 73 i n.

³ Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, druk Nr 2678, <https://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/druk.xsp?nr=2678>

⁴ *A. Marciniak*, Kodeks postępowania cywilnego. Tom I. Komentarz do art. 1–205, Warszawa 2019.

⁵ *M. Uliasz*, Doręczenia dokonywane drogą elektroniczną w sądowym postępowaniu egzekucyjnym, *PME* 2007, Nr 1, s. 22.

się ogólnie w obowiązku zachowania wymagań odnośnie do formy, miejsca i czasu przy podejmowaniu czynności, których niepełnienie może rodzić sankcje procesowe⁶. Odpowiednie i sprawne doręczenie ma wspomagać efektywność i skuteczność postępowania egzekucyjnego.

Przełomową regulacją w dobie informatyzacji postępowania cywilnego, w tym postępowania egzekucyjnego było wprowadzenie kolejnego, obok tradycyjnego rodzaju doręczenia, doręczenia elektronicznego, uregulowanego w art. 131¹ § 1 KPC⁷. Zgodnie z jego brzmieniem sąd dokonuje doręczeń za pośrednictwem systemu teleinformatycznego (doręczenie elektroniczne), jeżeli adresat wniósł pismo za pośrednictwem systemu teleinformatycznego albo dokonał wyboru wnoszenia pism za pośrednictwem systemu teleinformatycznego. Wprawdzie od 2009 r. funkcjonowało elektroniczne doręczenie pism, jednak dotyczyło ono wyłącznie elektronicznego postępowania upominawczego⁸. Nowe rozwiązania stworzyły dokonywanie doręczeń elektronicznych nie tylko w sprawach, które mogą być wszczęte wyłącznie drogą elektroniczną. Wprowadzono zasadę, wedle której pisma mają być doręczane elektronicznie tym uczestnikom postępowania, którzy wybrali drogę elektroniczną w zakresie składania pism procesowych. Wybór jest dokonywany w piśmie procesowym składanym za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego postępowania sądowe. Rezygnacja z wnoszenia pism drogą elektroniczną jest równoznaczna z rezygnacją z doręczeń elektronicznych. Omawiane przepisy mają charakter bezwzględnie obowiązujący i sformalizowany, wyłączają w jakikolwiek sposób dokonywanie wzajemnych ustaleń między stronami postępowania. Wiążą nie tylko sąd (analogicznie komornika), ale także strony, wyłączając swobodną dyspozycję co do sposobu doręczania przesyłek sądowych. Przejawem fakultatywności zastosowania rozwiązania elektronicznego doręczenia jest regulacja art. 125 § 2¹ KPC, stanowiąca, iż jeżeli przepis szczególny tak stanowi albo dokonano wyboru wnoszenia pism procesowych za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, pisma procesowe w tej sprawie wnosi się wyłącznie za pośrednictwem systemu teleinformatycznego. Pisma niewniesione za pośrednictwem systemu teleinformatycznego nie wywołują skutków prawnych, jakie ustawa wiąże z wniesieniem pisma do sądu, o czym sąd (w postępowaniu egzekucyjnym komornik) poucza wnoszącego pismo⁹.

System teleinformatyczny w postępowaniu cywilnym

Przepisy o doręczeniach elektronicznych w postępowaniu egzekucyjnym warunkują ich skuteczność poprzez wykorzystanie dedykowanego systemu teleinformatycznego. Nie jest możliwe w świetle regulacji doręczenie ze skutkami

procesowymi poprzez pocztę elektroniczną. Nie jest również dopuszczalne skuteczne wnoszenie za pośrednictwem poczty elektronicznej pism przez stronę, która uprzednio wybrała drogę elektroniczną wnoszenia pism procesowych lub w sytuacji obligatoryjności doręczania taką drogą¹⁰.

Termin system teleinformatyczny doczekał się definicji legalnej w ustawie z 18.7.2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną¹¹ oraz w ustawie z 17.2.2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne¹², zgodnie z którymi system teleinformatyczny stanowi zespół współpracujących ze sobą urządzeń informatycznych i oprogramowania, zapewniający przetwarzanie i przechowywanie, a także wysyłanie i odbieranie danych poprzez sieci telekomunikacyjne za pomocą właściwego dla danego rodzaju sieci telekomunikacyjnego urządzenia końcowego w rozumieniu ustawy z 16.7.2004 r. – Prawo telekomunikacyjne¹³. Jak podkreśla M. Uliasz, ujęcie to ma charakter wzorcowy i podstawowy pod kątem wykładni terminologicznej w pozostałych gałęziach prawa. Kolejne akty prawne zawierają odesłanie do tych pojęć, jeszcze inne nie definiują omawianej instytucji, przyjmując precyzyjność i transparentność przytoczonej definicji wzorcowej¹⁴. Cechy, jakie musi mieć i funkcje, które ma spełniać system teleinformatyczny, M. Uliasz kategoryzuje w zależności od kryterium i zastosowania. Pod względem właściwości według kryteriów podmiotowego systemu charakteryzuje się posiadaniem urządzeń informatycznych, które mogą przetwarzać, przechowywać i transmitować dane, oraz oprogramowaniem rozumianym jako całość informacji spójnych i niezbędnych do prawidłowego funkcjonowania. Natomiast charakter funkcjonalny systemu polega na dokonywaniu czynności niezbędnych do realizacji celu, czyli czynności przetwarzania, przechowywania, wysyłania i odbierania danych przez sieci telekomunikacyjne za pomocą właściwego urządzenia końcowego¹⁵.

W postępowaniu cywilnym ustawodawca dopuścił możliwość funkcjonowania obok „systemu teleinformatycznego obsługującego postępowanie sądowe”, również „innego systemu teleinformatycznego służącego do udostępniania protokołów

⁶ B. Kaczmarek-Templin, Formalizm procesowy a nowe przepisy odnoszące się do dokumentów w procesie cywilnym, PME 2007, Nr 1, s. 11.

⁷ Ustawa z 15.1.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. poz. 218; ustawa z 10.7.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. poz. 1311.

⁸ Ustawa z 9.1.2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. poz. 156.

⁹ K. Flaga-Gieruszyńska, Informatyzacja postępowania cywilnego. Wybrane zagadnienia, Studia Informatica Pomerania Nr 3/3027 (45), s. 18.

¹⁰ J. Gołaczyński, [w:] K. Flaga-Gieruszyńska, J. Gołaczyński, D. Szostek, Informatyzacja postępowania egzekucyjnego. Teoria i praktyka, Warszawa 2016, s. 50.

¹¹ T.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 344 ze zm.

¹² T.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 2070 ze zm.; dalej jako: InfDziałU.

¹³ T.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 1648 ze zm.

¹⁴ M. Uliasz, System teleinformatyczny obsługujący postępowanie egzekucyjne – analiza pojęcia, Przegląd Prawa Egzekucyjnego 2017, Nr 4, s. 31.

¹⁵ *Ibidem*, s. 32–33.

i pism. Jak wynika z art. 9 § 1 KPC, rozpoznawanie spraw odbywa się jawnie, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Strony i uczestnicy postępowania mają prawo przeglądać akta sprawy i otrzymywać odpisy, kopie lub wyciągi z tych akt. Treść protokołów i pism może być także udostępniana w postaci elektronicznej za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego postępowanie sądowe (system teleinformatyczny) albo innego systemu teleinformatycznego służącego udostępnianiu tych protokołów lub pism. Zdaniem *K. Flagi-Gieruszyńskiej*, ustawodawca nie zdecydował definitywnie o jedynym możliwym rozwiązaniu, jakim jest zastosowanie jednego systemu teleinformatycznego. Nazwa «system teleinformatyczny» nie jest nazwą indywidualną, odnoszącą się do konkretnego systemu teleinformatycznego, ale jest nazwą generalną, odnoszącą się do każdego systemu, któremu można przyporządkować tę cechę, że jest w stanie obsługiwać postępowanie sądowe kompleksowo, względnie – adekwatnie do poszczególnych postanowień kodeksu postępowania cywilnego¹⁶. Oznacza to albo wytworzenie jednego, uniwersalnego systemu, albo stworzenie sieci poprzez połączenie istniejących systemów wraz z tymi wykreowanymi w przyszłości, z wszelkimi parametrami i funkcjonalnościami pozwalającymi na realizacji zamierzonych celów.

System teleinformatycznego do obsługi postępowania egzekucyjnego

W postępowaniu egzekucyjnym ustawodawca przyjął podobnie jak w całym postępowaniu cywilnym funkcjonowanie systemu teleinformatycznego do obsługi postępowania oraz równocześnie systemów dedykowanych do obsługi niektórych czynności egzekucyjnych¹⁷. Punktem wyjścia jest art. 760 § 2 KPC stanowiący, iż w przypadku gdy zachodzi potrzeba wysłuchania strony, wysłuchanie odbywa się, stosownie do okoliczności, przez spisanie protokołu w obecności lub nieobecności drugiej strony albo przez oświadczenie strony złożone na piśmie lub za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, przy czym w doktrynie nie ma wątpliwości, iż regulacja winna być rozumiana podobnie jak wskazana w art. 9 KPC i jeśli przepisy szczególne nie wprowadzają odrębnych unormowań (jak np. elektroniczne postępowanie upominawcze w zakresie egzekucji), rozumieć należy, że przepis ma szerokie znaczenie i odnosi się do każdego systemu teleinformatycznego używanego do dokonywania czynności egzekucyjnych¹⁸.

Zakres doręczeń dokonywanych przez komornika został określony szeroko. Przepisy części ogólnej procesu cywilnego stanowią o e-doręczeniach pism sądowych (art. 131 § 2 KPC) i przez odniesienie z art. 13 § 2 KPC dotyczą pism sporządzanych w postępowaniu egzekucyjnym. Pismo sądowe, odmiennie od pisma procesowego, pochodzi od organów

sądowych i kierowane jest do stron oraz innych uczestników postępowania. W doktrynie wywiedziono pogląd, iż z analizy treści przepisów Kodeksu cywilnego, w szczególności art. 468 i 590, wynika znak równości pomiędzy pismem zawierającym oświadczenie woli a dokumentami¹⁹. O ile sąd jako jedyny podmiot dokonujący doręczeń w postępowaniu cywilnym doręcza zarówno pisma sądowe, jak i w pewnych określonych w ustawie wypadkach również odpisy pism procesowych, o tyle w postępowaniu egzekucyjnym komornik doręcza pisma pochodzące od organu egzekucyjnego (np. wezwania, zawiadomienia, postanowienia, zawiadomienia o zajęciu, plany podziału, odpisy protokołów, obwieszczenia), nie wyłączając jednak innych sporządzanych w związku z postępowaniem egzekucyjnym (załączniki, operaty szacunkowe). Zgodnie z art. 17c nieobowiązującej już ustawy korporacyjnej z 29.8.1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji²⁰, powtórzonym w następczym akcie prawnym – ustawie z 22.8.2018 r. o komornikach sądowych²¹, pochodzący od komornika dokument uzyskany z systemu teleinformatycznego obsługującego postępowanie egzekucyjne ma moc dokumentu wydanego przez komornika, jeżeli ma cechy umożliwiające jego weryfikację w tym systemie.

System teleinformatyczny obsługujący postępowanie egzekucyjne nie został do tej pory utworzony, pomimo upływu trzyletniego okresu od ustawy reformującej postępowanie egzekucyjne z punktu widzenia informatyzacji i elektroniczacji, tj. września 2016 r. Obowiązki w tym zakresie zostały nałożone na Ministra Sprawiedliwości, co zostało uregulowane również w ustawie o komornikach sądowych i egzekucji (art. 158).

Elektroniczne doręczenia pomiędzy sądowymi a administracyjnymi organami egzekucyjnymi oraz organami podatkowymi

Organem egzekucyjnym w rozumieniu przepisów ustawy z 17.6.1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji²² jest organ uprawniony do stosowania w całości lub w części określonych w ustawie środków służących doprowadzeniu do wykonania przez zobowiązanych ich obowiązków o charakterze pieniężnym lub obowiązków o charakterze niepieniężnym oraz zabezpieczenia wykonania tych obowiązków.

¹⁶ *K. Flaga-Gieruszyńska*, Pojęcie systemu teleinformatycznego w postępowaniu cywilnym, *Przegląd Prawa Egzekucyjnego* 2018, Nr 1, Supplement.

¹⁷ *M. Uliasz*, *System...*, s. 42.

¹⁸ *Ibidem*, s. 42.

¹⁹ *M. Manowska*, *Postępowanie nakazowe i upominawcze*, Warszawa 2001, s. 54.

²⁰ T.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 1309 (utraciła moc 1.10.2018 r.).

²¹ T.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 1168 ze zm.

²² T.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 479 ze zm.; dalej jako: *PostEgzAdminU*.

W doktrynie nie ma wątpliwości, iż organem egzekucyjnym nie jest urząd skarbowy, ale jego naczelnik będący jednocześnie kierownikiem tego urzędu. Urząd traktowany jest jako zorganizowany zespół ludzi i środków materialnych niezbędnych organowi, który nie posiada własnych kompetencji do wykonania jego funkcji²³. Analogicznie należy przyjąć, iż administracyjnym organem egzekucyjnym nie jest ZUS, lecz jego dyrektor, jak również w przypadku gmin i miast – prezydent, burmistrz, wójt.

W prawie podatkowym nie ma normatywnej definicji organu podatkowego. Uważa się, iż ustawodawca zrezygnował z ustalenia terminu według kryterium funkcjonalnego, czyli przez pryzmat czynności związanych z realizacją zobowiązań podatkowych organu podatkowego, na rzecz ich enumeratywnego wyliczenia w art. 13 Ordynacji podatkowej²⁴. Brak legalnej definicji organu podatkowego jest uzasadniany zróżnicowaniem organów podatkowych pod względem ustrojowo-organizacyjnym, odmienną właściwością wynikającą z przepisów szczególnych, a przez to zróżnicowanym zakresem przyznanych tym organom kompetencji²⁵. Do organów podatkowych, z którymi komornik sądowy prowadzący postępowania egzekucyjne najczęściej się komunikuje, są naczelnik urzędu skarbowego, naczelnik urzędu celno-skarbowego, wójt, burmistrz (prezydent miasta), starosta albo marszałek województwa.

Zgodnie z regulacją art. 759² § 1 KPC komornik dokonuje doręczeń administracyjnym organom egzekucyjnym, organom podatkowym oraz od 30.7.2020 r. także wierzycielom należności pieniężnych, których egzekucja została przejęta przez sądowy organ egzekucyjny w wyniku zbiegu egzekucji administracyjnej i sądowej, wyłącznie za pośrednictwem systemu teleinformatycznego albo z użyciem środków komunikacji elektronicznej, w sposób określony w przepisach wydanych na podstawie art. 63a PostEgzAdminU. Podmioty powyższe będące podmiotami publicznymi obowiązane zostały do udostępniania i obsługi elektronicznej skrzynki podawczej na podstawie art. 16 ust. 1a InfDziałU. Ustawodawca jako obligatoryjny sposób korespondencji wprowadził elektroniczne doręczenia, przyjmując w art. 63a PostEgzAdminU również, że jeżeli doręczenie za pomocą środków komunikacji elektronicznej jest niemożliwe z przyczyn technicznych, w czasie niezbędnym do przywrócenia ich funkcjonowania doręczenia dokonuje się w postaci papierowej²⁶. Zasady powyższe zostały skonkretyzowane w aktach wykonawczych. Na podstawie delegacji ustawowej w art. 67 § 2c PostEgzAdminU zostało wydane rozporządzenie Ministra Finansów z 1.9.2016 r. w sprawie sposobu sporządzania i dokonywania doręczeń dokumentów przesyłanych w ramach stosowanego środka egzekucyjnego z użyciem środków komunikacji elektronicznej²⁷, zastąpione następnie rozporządzeniem Ministra Finansów z 30.7.2020 r. w sprawie adnotacji w sprawie zbiegu egzekucji oraz dokonywania doręczeń z użyciem środków ko-

munikacji elektronicznej pomiędzy organami egzekucyjnymi oraz pomiędzy organem egzekucyjnym a komornikiem sądowym²⁸, w którym potwierdzona została zasada dokonywania doręczeń z użyciem środków komunikacji elektronicznej pomiędzy organami egzekucyjnymi na elektroniczną skrzynkę podawczą i zostały uszczegółowione zasady i funkcjonowanie systemu informatycznej komunikacji. Tak uregulowana forma doręczeń w zderzeniu z treścią art. 131¹ KPC nasuwała pewne wątpliwości co do możliwości wyboru formy, które to ostatecznie zostały rozwiązane poprzez dodanie § 2 do art. 759² KPC ustawą z 4.7.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw²⁹ (weszła w życie 7.11.2019 r.), który stanowi, iż do doręczeń dokonywanych za pośrednictwem komornika w postępowaniu egzekucyjnym art. 139¹ się nie stosuje³⁰. Poprzez wprowadzenie pomiędzy wskazanymi wyżej podmiotami obligatoryjnego korzystania z pośrednictwa systemu teleinformatycznego dokonanie wyboru nie ma znaczenia procesowego, podobnie jak późniejsza ewentualna rezygnacja z dokonanego wyboru³¹. Opierając się na pierwotnych założeniach, komunikacja pomiędzy komornikami sądowymi i administracyjnymi organami egzekucyjnymi prowadzona miała być z wykorzystaniem systemu teleinformatycznego. W związku z tym, iż system teleinformatyczny nie został do dnia wejścia w życie omawianych przepisów zrealizowany, do celów tej komunikacji zastosowano funkcjonujący już system Elektronicznej Platformy Usług Administracji Publicznej, dalej: ePUAP³², który działa

²³ M. Masternak, [w:] T. Jędrzejewski, M. Masternak, P. Rączka, Administracyjne postępowanie egzekucyjne, Toruń 2006, s. 68.

²⁴ Ustawa z 27.8.1997 r. Ordynacja podatkowa, t.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 1540 ze zm.

²⁵ K. Tęszner, Administracja podatkowa i kontrola skarbową w Polsce, Warszawa 2012, s. 46.

²⁶ Ustawa z 11.9.2019 r. o zmianie ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. poz. 2070 ze zm.

²⁷ Dz.U. poz. 1394.

²⁸ Dz.U. poz. 1323.

²⁹ Dz.U. poz. 1469.

³⁰ K. Flaga-Gieruszyńska, Elektroniczne doręczenia i zawiadomienia w sądowym postępowaniu egzekucyjnym, [w:] A. Marciniak (red.), Sądowe postępowanie egzekucyjne. Zasadnicze kierunki zmian z 2016 roku, Sopot 2017, s. 272–273.

³¹ Ibidem, s. 273.

³² Podstawy prawne systemu ePUAP: ustawa o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne; rozporządzenie Ministra Administracji i Cyfryzacji z 6.5.2014 r. w sprawie zakresu i warunków korzystania z elektronicznej platformy usług administracji publicznej, Dz.U. poz. 584; rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z 14.9.2011 r. w sprawie sporządzania i doręczania dokumentów elektronicznych oraz udostępniania formularzy, wzorów i kopii dokumentów elektronicznych, t.j. Dz.U. z 2018, poz. 180; rozporządzenie Ministra Administracji i Cyfryzacji z 5.6.2014 r. w sprawie zasad potwierdzania, przedłużania ważności, unieważniania oraz wykorzystywania profilu zaufanego elektronicznej platformy usług administracji publicznej, Dz.U. poz. 778; rozporządzenie Ministra Finansów z 30.7.2020 r. w sprawie adnotacji w sprawie zbiegu egzekucji oraz dokonywania doręczeń z użyciem środków komunikacji elektronicznej pomiędzy organami egzekucyjnymi oraz pomiędzy organem egzekucyjnym a komornikiem sądowym, w którym potwierdzona została zasada dokonywania doręczeń z użyciem środków komunikacji elektronicznej pomiędzy organami egzekucyjnymi

z wykorzystaniem dwóch kategorii kont użytkownika – profilu obywatela oraz profilu organu administracji publicznej, a kluczowa różnica kont polega na zakresie dostępowym do poszczególnych funkcji platformy. Komornik z racji swojej roli w procesie egzekucyjnym, przesyłając informacje za pośrednictwem systemu ePUAP, korzysta z profilu obywatela z wykorzystaniem profilu firmowego, ponieważ nie może on otrzymać dostępu do pełnego profilu organu administracji publicznej. Z perspektywy technicznej zakres funkcji dostępnych w ramach profilu obywatela umożliwia automatyzację komunikacji realizowanej z wykorzystaniem systemu ePUAP poprzez bezpośrednie połączenie konta komornika w tym systemie z aplikacjami komorniczymi Komornik SQL-VAT/EAE i Kancelaria Komornika-VAT/EAE.

Elektroniczny obieg dokumentów przy zbiegu egzekucji sądowej z administracyjną

System ePUAP odgrywa kluczową rolę w doręczeniach w przypadku zbiegów egzekucji sądowej i administracyjnej. Zbieg egzekucji następuje w przypadku skierowania przez dwa organy egzekucyjne egzekucji do tego samego składnika majątkowego dłużnika. Wyróżniamy dwa rodzaje zbiegów: sądowy (w przypadku zajęcia tego samego składnika majątku przez dwóch lub więcej komorników) i administracyjny (w przypadku zajęcia tego samego składnika majątku przez komornika i administracyjny organ egzekucyjny). Zgodnie z art. 773 § 1 KPC, w przypadku zbiegu egzekucji sądowej i administracyjnej do tej samej rzeczy albo prawa majątkowego egzekucje do tej rzeczy albo prawa majątkowego prowadzi łącznie ten sądowy albo administracyjny organ egzekucyjny, który jako pierwszy dokonał zajęcia, a w razie niemożności ustalenia tego pierwszeństwa – organ egzekucyjny, który dokonał zajęcia na poczet należności w wyższej kwocie. W razie przejścia prowadzenia egzekucji przez administracyjny organ egzekucyjny, stosownie do art. 773² KPC, komornik zawiadamia strony, uczestników postępowania i administracyjny organ egzekucyjny o zachodzącej podstawie przekazania egzekucji sądowej administracyjnemu organowi egzekucyjnemu, po czym niezwłocznie sporządza i przekazuje administracyjnemu organowi egzekucyjnemu adnotację w sprawie zbiegu. Jeżeli w wyniku kolejnego zbiegu egzekucji nastąpiła zmiana organu egzekucyjnego prowadzącego łącznie egzekucję do rzeczy lub prawa majątkowego, organ egzekucyjny, który przejął prowadzenie łącznie egzekucji w wyniku pierwszego zbiegu, przekazuje adnotację w sprawie zbiegu organowi, który przejął prowadzenie łącznie egzekucji w wyniku kolejnego zbiegu oraz zawiadamia o przekazaniu prowadzenia łącznie egzekucji organ egzekucyjny, który przekazał mu adnotację w sprawie zbiegu. Podobną proce-

durę przewidziano w PostEgzAdminU, zgodnie z którą jeżeli prowadzenie łącznie egzekucji należy do sądowego organu egzekucyjnego, organ egzekucyjny niezwłocznie sporządza adnotację w sprawie przekazania egzekucji do rzeczy albo prawa majątkowego (adnotacją w sprawie zbiegu), zawierającą informacje niezbędne do prowadzenia łącznie egzekucji, i przekazuje ją sądowemu organowi egzekucyjnemu oraz zwraca wierzycielowi niewykorzystaną zaliczkę, a także przekazuje sądowemu organowi egzekucyjnemu środki pieniężne uzyskane wskutek zajęcia rzeczy albo prawa majątkowego, do których nastąpił zbieg egzekucji administracyjnej i sądowej, w przypadku gdy środki te nie zostały wypłacone wierzycielowi przed przekazaniem sądowemu organowi egzekucyjnemu adnotacji w sprawie zbiegu.

W stanie prawnym obowiązującym do 8.9.2016 r. komornik w przypadku zbiegu przekazywał całość akt egzekucyjnych prowadzonych w formie papierowej właściwemu organowi administracyjnemu. Podobna procedura działała w drugą stronę. Aktualnie obligatoryjnie cały obieg e-dokumentów odbywa się z wykorzystaniem platformy ePUAP bez konieczności kompletowania akt. Znowelizowane przepisy Kodeksu postępowania cywilnego, ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji wraz z przepisami wykonawczymi wprowadziły pojęcie nowego rodzaju dokumentu – tzw. adnotacji, która stanowi pakiet informacji o sprawie, takich jak w sprawach zbiegowych: rodzaju i wysokości należności pieniężnej, odsetek z tytułu niezapłacenia jej w terminie, kosztów upomnienia i kosztów egzekucyjnych należnych na dzień sporządzenia tej adnotacji, innych danych niezbędnych do prowadzenia łącznie egzekucji do rzeczy albo prawa majątkowego oraz kwalifikowany podpis elektroniczny. „Adnotacja w sprawie zbiegu przekazywana jest w postaci elektronicznej odpowiadającej strukturze logicznej dostępnej w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej ministra właściwego do spraw finansów publicznych” (art. 62b § 1b PostEgzAdm) i prezentowanych w oparciu o formularz i instrukcje znajdujące się na stronie internetowej Izby Skarbowej w Szczecinie, co zachowane zostało z pierwotnej regulacji³³. Zastosowanie jej pozwala organom egzekucyjnym na uzyskanie kompletnej informacji o sprawie celem jej dalszego przetwarzania, sama forma stanowi zaś ustandaryzowane pisma, przekazywane w postaci podpisanego kwalifikowanym podpisem elektronicznym dokumentu XML dającego możliwość dalszego przetwarzania, oznaczone jako ADN-1 (adnotacja/zmieniona adno-

na elektroniczną skrzynkę podawczą i zostały uszczegółowione zasady i funkcjonowanie systemu informatycznej komunikacji, Dz.U. poz. 1323.

³³ Rozporządzenie Ministra Finansów z 5.9.2016 r. w sprawie sposobu sporządzania i dokonywania doręczeń z użyciem środków komunikacji elektronicznej odpisów dokumentów w przypadku wystąpienia zbiegu egzekucji, Dz.U. poz. 1416; http://www.is-szczecin.pl/egzadm/inf_stronyinstrukcji/eZbieg.htm (dostęp z 27.2.2022 r.).

tacja do tytułów egzekucyjnych/wykonawczych w związku ze zbiegiem egzekucji wraz z załącznikami w postaci odpisów tytułów egzekucyjnych/wykonawczych oraz odpisów pism stanowiących zajęcie majątku), ADN-2 (żądanie informacji w związku ze zbiegiem egzekucji), ADN-3 (informacja o zbiegu egzekucji). Wzorce innych przesyłanych pism nie zostały określone, natomiast obwarowane wymogiem kwalifikowanego podpisu elektronicznego. Wyjątkiem od tej reguły są załączniki do adnotacji (ADN-1), gdzie nie ma konieczności poświadczania podpisem.

E-komunikacja z organami podatkowymi

Komornik w toku prowadzonego postępowania egzekucyjnego może, w trybie art. 761 § 1¹ KPC, żądać m.in. od organów administracji publicznej, podmiotów wykonujących zadania z zakresu administracji publicznej, organów podatkowych, organów rentowych informacji dotyczących stanu majątkowego dłużnika lub umożliwiających identyfikację składników jego majątku oraz danych adresowych jedynie w zakresie niezbędnym do zapewnienia prawidłowego toku postępowania. W myśl § 2² wyżej wskazanego przepisu, jeżeli pozyskanie informacji jest możliwe za pośrednictwem systemów teleinformatycznych funkcjonujących na podstawie przepisów odrębnych, komornik korzysta z tych systemów z wyłączeniem innych form komunikacji – na zasadach określonych w tych przepisach. W ramach regulacji art. 63a § 2 PostEgzAdminU i art. 759² KPC za pośrednictwem systemu ePUAP przesyłane od komorników sądowych do organów podatkowych są w szczególności następujące rodzaje pism: zajęcia wierzytelności dłużników z tytułu zwrotu lub nadpłaty podatku, żądania w trybie art. 761 KPC informacji dotyczących stanu majątkowego dłużnika lub umożliwiających identyfikację składników jego majątku oraz danych adresowych w zakresie niezbędnym do zapewnienia prawidłowego toku postępowania oraz pobierana jest korespondencja zwrotna, stanowiąca odpowiedzi na powyższe zajęcia czy zapytania. Komunikacja przy użyciu jej elektronicznych środków może być prowadzona z organami administracji również w innych, dopuszczalnych w świetle prawa wypadkach. O ile zapytania w trybie art. 761 KPC sądowy organ egzekucyjny dokonuje w miarę potrzeby, stosownie do realizacji celu postępowania egzekucyjnego, o tyle zajęcia wierzytelności, dokonane na podstawie art. 902² § 1 KPC, tj. z tytułu nadpłaty lub zwrotu podatku w rozumieniu Ordynacji podatkowej, wystarczające jest, aby było dokonane przynajmniej raz w roku, ponieważ obejmuje ono także wierzytelności przyszłe, wynikające z nadpłaty lub zwrotu podatku powstałych w ciągu roku od dnia dokonania zajęcia.

Wykorzystanie platformy PUE przy komunikacji z ZUS

Dokonując analizy funkcjonowania e-doręczeń pomiędzy sądowymi a administracyjnymi organami egzekucyjnymi, nie sposób pominąć narzędzi wykorzystywanych do komunikacji z ZUS niewystępującym w roli administracyjnego organu egzekucyjnego, lecz organu administracji publicznej, zakładu ubezpieczeń czy organu rentowego. Komunikacja następuje w trybie art. 761 § 1¹ KPC. Ustawodawca do tego celu, w przypadku komunikacji z ZUS, nie zdecydował się na poszerzenie funkcjonalności platformy ePUAP, podobnie jak w przypadku komunikacji z urzędem skarbowym. W przypadku e-zapytań wykorzystywana jest Platforma Usług Elektronicznych (PUE), aplikacja, której główną rolą jest udostępnianie drogą elektroniczną szerokiego zakresu usług świadczonych klientom przez ZUS, a funkcjonalności portalu są przeznaczone dla wszystkich osób, które posiadają indywidualne konta w ZUS. Za pośrednictwem portalu możliwy jest dla każdego przegląd informacji dotyczących zgromadzonych składek czy otrzymywanych świadczeń, złożenia dokumentów drogą elektroniczną, a szczegółowy zakres usług określa regulamin rejestracji profilu na portalu PUE ZUS³⁴. W ramach narzędzia wyodrębniony został Panel Komornika, w obszarze którego komornik może korzystać z funkcjonalności, jak pracodawca, płatnik, ubezpieczony, ale również jako organ egzekucyjny, który w ramach prowadzonego postępowania egzekucyjnego i dokonującego czynności nieegzekucyjnych dokonuje zapytań. Zakres żądanych informacji dotyczących danych gromadzonych na kontach ZUS prowadzonych dla konkretnych użytkowników, tj. danych identyfikacyjno-ewidencyjnych i adresowych podmiotu oraz informacji na temat zgłoszenia do ubezpieczenia, określa wygenerowany, aktywny wzór dokumentu wraz z plikami wzorów. Komornik ma prawo do danych wyszczególnionych w tabeli Nr 1, jeśli stanowią dane niezbędne do zapewnienia odpowiedniego toku postępowania.

³⁴ Zob. https://www.zus.pl/pue/regulamin#registration__statue1 (dostęp z 13.3.2022 r.).

Tabela 1. Wykaz danych udostępnianych przez ZUS na żądanie komornika sądowego w związku z prowadzonym postępowaniem

Dane identyfikacyjno-ewidencyjne i adresowe podmiotu oraz informacje na temat zgłoszenia do ubezpieczenia
Dane identyfikacyjne i ewidencyjne podmiotu: PESEL, NIP, REGON, dowód osobisty, paszport, imię i nazwisko, nazwa skrócona, nazwa pełna
W przypadku ubezpieczonego: adres do korespondencji, zameldowania, zamieszkania; w przypadku działalności gospodarczej: adresy siedziby, korespondencji, działalności
Telefony kontaktowe
W przypadku podmiotu, który opłaca składki za siebie zgłoszone w dokumentach ubezpieczeniowych, numery rachunków bankowych
Rodzaje, tytuły i okresy aktualnych zgłoszeń do ubezpieczeń społecznych lub zdrowotnego, dane ewidencyjne i adresowe jednego płatnika składek podmiotu, oraz nazwa skrócona i dane identyfikacyjne pozostałych płatników składek, którzy dokonali tego zgłoszenia
W przypadku braku wyrejestrowania – dane dot. ostatnich raportów rozliczeniowych wszystkich płatników składek podmiotu: miesiąc i rok; nazwa skrócona płatnika składek; podstawa wymiaru składek
Informacja o członkostwie w Otwartym Funduszu Emerytalnym i jego nazwa
Informacja oraz data zgonu osoby
Informacje uzupełniające o płatnikach składek
Dane ewidencyjne i adresowe wszystkich aktualnych płatników składek podmiotu
Świadczenia i zasiłki pobierane przez podmiot
Informacje o przyznanych świadczeniu emerytalno-rentowym, rehabilitacyjnym oraz zasiłkach z ubezpieczeń społecznych: rodzaj i okres przyznanego świadczenia lub zasiłku; kwota brutto przyznanego świadczenia
Rachunek bankowy, na który dokonano ostatniej wypłaty świadczenia
Adres pocztowy, na który wysłano przekaz ostatniego świadczenia
Dane niezbędne do sporządzenia spisu z inwentarza
W przypadku płatnika – wysokość zadłużenia lub wysokość nadpłaty
W przypadku ubezpieczonego – wysokość składek odprowadzonych na OFE, kwota wypłaconych środków z subkonta na rzecz osoby uprawnionej oraz termin dokonania wypłaty tych środków
Dane adresowe, które są związane wyłącznie z obowiązkiem doręczania pism sądowych

Źródło: Opracowanie własne.

System PUE jest zintegrowany z systemami informatycznymi do obsługi kancelarii KOMORNIK SQL-VAT/EAE i Kancelaria Komornika-VAT/EAE, natomiast możliwy jest wybór co do dokonywania czynności powiązanych z poziomem programu komornika lub bezpośrednio poziomu samego portalu, co wiąże się z koniecznością wprowadzania danych i dokonywania dodatkowych czynności. Podobnie jak platforma ePUAP, PUE udostępnia usługi, dzięki którym do systemu są importowane wnioski nazwane OK-EKS z aplikacji komorniczych. Dla zachowania ważności muszą być podpisane podpisem elektronicznym, a następnie zostają automatycznie przekierowane do skrzynki. Dowodem doręczenia jest wygenerowane Urzędowe Poświadczenie Przedłożenia. Platforma PUE została wyposażona w dodatkowe funkcjonalności, takie jak masowy import dokumentów w formie XML, pozwalający na wysłanie i pobranie wiele dokumentów (plików XML) jednocześnie oraz

seryjny export dokumentów, co przyczynia się do zwiększenia efektywności procesu pracy kancelarii. W zasadzie zapytania funkcjonują w formie elektronicznej, jedynie w wyjątkowych przypadkach dopuszczalna jest tradycyjna forma, odpowiedzi zakładu mogą być zaś generowane, wg wyboru komornika, w formie elektronicznej i importowane do systemu lub w formie papierowej i doręczane tradycyjną pocztą.

Podkreślenia wymaga, że elektroniczny obieg zapytań pomiędzy komornikiem a ZUS posłużył jako pomysł wprowadzenia jednego z rozwiązań mogącego mieć wpływ na poprawę skuteczności egzekucji świadczeń alimentacyjnych w tzw. pakiecie alimentacyjnym w przyjętym 4.4.2017 r. przez Radę Ministrów dokumencie o nazwie „Przegląd systemów wsparcia rodzin”³⁵. Jak wynika z uzasadnienia projektu, sku-

³⁵ Ustawa z 6.12.2018 r. o zmianie niektórych ustaw w celu poprawy skuteczności egzekucji świadczeń alimentacyjnych, Dz.U. poz. 2432.

piono się „przede wszystkim na stworzeniu rozwiązań służących poprawie przepływu informacji między odpowiednimi służbami i instytucjami a komornikami sądowymi dotyczących dłużników alimentacyjnych, w tym informacji o podjęciu zatrudnienia przez tych ostatnich (...) oraz doprecyzowaniu przepisów, które pozwolą na elektroniczną wymianę informacji. Możliwe będzie dzięki temu sprawniejsze ustalenie podjęcia pracy zarobkowej przez dłużników alimentacyjnych”³⁶. Jedną z najważniejszych regulacji w kontekście omawianej tematyki było wprowadzenie środków polegających nie tylko na uzyskaniu przez komorników sądowych informacji o dochodach uzyskiwanych przez dłużników alimentacyjnych w oparciu o dane z ZUS, ale przede wszystkim na ich stałej, automatycznej aktualizacji. Cel został osiągnięty poprzez wprowadzenie elektronicznej wymiany informacji w trybie art. 761 KPC w zw. z art. 1068 KPC w sprawach alimentacyjnych. Zgodnie z art. 1086 § zd. pierwsze KPC, komornik obowiązany jest z urzędu przeprowadzić dochodzenie w celu ustalenia zarobków i stanu majątkowego dłużnika oraz jego miejsca zamieszkania. Stosownie § 2 ww. przepisu do dochodzenia powinno być przeprowadzone okresowo w odstępach nie dłuższych niż sześć miesięcy. Do czasu wprowadzenia omawianej regulacji, komornicy w sposób papierowy czy elektroniczny, za pośrednictwem platformy PUE ZUS składali każdorazowo wnioski o informacje o ubezpieczonym i płatniku składek ubezpieczonego, którym jest dłużnik, a odpowiedź była udzielana na każde zapytanie. W przypadku zaistnienia zmiany na koncie ubezpieczonego – dłużnika, po udzieleniu odpowiedzi przez organ rentowy na zapytanie sądowego organu egzekucyjnego, nie pozyskiwał on danych dotyczących majątku dłużnika.

Od 28.12.2019 r., w związku z aktualizacją ustawy z 13.10.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych³⁷, zgodnie z art. 20 zakład, na wniosek złożony w postaci elektronicznej, udostępnia komornikowi sądowemu, w postaci elektronicznej, wykaz zawierający dane zgromadzone na koncie ubezpieczonego wskazanych przez niego ubezpieczonych, będących dłużnikami uchylającymi się od zobowiązań alimentacyjnych, obejmujące imię i nazwisko, numer PESEL, a w razie gdy nie nadano numeru PESEL – rodzaj, serię i numer dokumentu tożsamości, adres zameldowania, zamieszkania oraz do korespondencji, datę zgłoszenia do ubezpieczeń społecznych lub do ubezpieczenia zdrowotnego, datę wyrejestrowania z ubezpieczeń społecznych lub z ubezpieczenia zdrowotnego, kod tytułu ubezpieczenia, podstawę wymiaru składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe, ubezpieczenie chorobowe, ubezpieczenie wypadkowe oraz ubezpieczenie zdrowotne, kod świadczenia lub kod przerwy wraz z kwotą wypłaty tego świadczenia, ustalone prawo do emerytury lub renty oraz dane dotyczące płatnika składek – w celu sprawnej realizacji egzekucji świadczeń alimentacyjnych, w tym należności budżetu państwa z tytułu świadczeń wypłacanych w przypadku

bezskuteczności egzekucji alimentów prowadzonej przez komornika sądowego. W przypadku zmiany danych zakład, nie rzadziej niż raz w miesiącu, udostępnia komornikowi sądowemu w postaci elektronicznej zmienione dane. Ustawa nałożyła na komornika sądowego obowiązek bieżącego informowania zakładu, w postaci elektronicznej, o zaprzestaniu prowadzenia egzekucji świadczeń alimentacyjnych wobec ubezpieczonego, które to skutkuje zaprzestaniem przekazywania przez zakład danych informacyjnych. Komornik został również obowiązany do informowania zakładu, w postaci elektronicznej, nie rzadziej niż co sześć miesięcy, o dalszym prowadzeniu egzekucji świadczeń alimentacyjnych, brak informacji skutkuje zaś zaprzestaniem przekazywania przez zakład informacji o ubezpieczonym i płatniku składek. Elektroniczna wymiana informacji wraz z ich stałą aktualizacją pozwoli na natychmiastowe podjęcie przez komornika działań wobec dłużnika alimentacyjnego, w przypadku każdorazowego podjęcia przez niego legalnej pracy zarobkowej. Wystarczy, że raz komornik dokona zapytania o ubezpieczonego czy płatnika składek, a ZUS, w przypadku zaistnienia zmian na koncie ubezpieczonego, ma obowiązek aktualizować dane dotyczące dłużnika alimentacyjnego i przekazywać je komornikowi nie rzadziej niż raz na miesiąc. Wcześniejsza wymiana informacji skutkowała tym, że w momencie pozyskania przez komornika danej informacji o dłużniku alimentacyjnym informacja mogła okazać się nieaktualna³⁸.

Elektroniczna komunikacja z bankami i spółdzielczymi kasami

W ramach sądowego postępowania egzekucyjnego korespondencja z bankami i analogicznie ze spółdzielczymi kasami oszczędnościowo-kredytowymi dotyczy egzekucji z wierzytelności z rachunku bankowego, prowadzonej na podstawie art. 889 i n. KPC oraz z składania wniosków w trybie art. 761 KPC w zakresie niezbędnym do zapewnienia prawidłowego toku postępowania. W praktyce wnioski te w większości dotyczą zapytań o rachunki bankowe dłużnika, rzadziej o doręczenie historii rachunków bankowych. Z uprawnieniem organu egzekucyjnego sprzężony jest obowiązek banków i spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych wynikający bezpośrednio z art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. I ustawy z 29.8.1997 r. – Prawo bankowe³⁹ i art. 9f ust. 1 pkt 15 ustawy 5.11.2009 r. o spółdzielczych kasach

³⁶ Rządowy projekt ustawy o zmianie niektórych ustaw w celu poprawy skuteczności egzekucji świadczeń alimentacyjnych, druk Nr 2987.

³⁷ T.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 1009 ze zm.

³⁸ Rządowy projekt ustawy o zmianie niektórych ustaw w celu poprawy skuteczności egzekucji świadczeń alimentacyjnych, druk Nr 2987.

³⁹ T.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 2439 ze zm.; dalej jako: PrBank.

oszczędnościowo-kredytowych⁴⁰, zgodnie z którymi bank ma obowiązek udzielenia informacji stanowiących tajemnicę bankową na żądanie komornika sądowego w zakresie rachunków bankowych lub pełnomocnictw do dysponowania rachunkami bankowymi, liczby tych rachunków lub pełnomocnictw, obrotów i stanów tych rachunków, z podaniem wpływów, obciążeń rachunków i ich tytułów oraz odpowiednio ich nadawców i odbiorców, w zakresie niezbędnym do prawidłowego prowadzenia postępowania egzekucyjnego, postępowania zabezpieczającego oraz wykonywania innych czynności wynikających z jego ustawowych zadań. Podobnie – spółdzielcze kasy mają obowiązek ujawnić dane na żądanie komornika sądowego w związku z toczącym się postępowaniem egzekucyjnym lub zabezpieczającym albo wykonywaniem postanowienia o zabezpieczeniu spadku lub ze sporządzaniem spisu inwentarza.

Zgodnie z wprowadzoną w ustawą z 10.7.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw⁴¹, obsługa zajęć wierzytelności w bankach w Polsce odbywa się wyłącznie w formie elektronicznej. W myśl 893^{2a} KPC komornik doręcza pisma bankowi za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego zajęcie wierzytelności z rachunku bankowego, a bank wnosi pisma do komornika wyłącznie za pośrednictwem tego systemu. Pierwotne regulacje nie obejmowały Spółdzielczych Kas Oszczędnościowo-Kredytowych, co zostało zmienione ustawą z 11.9.2019 r. o zmianie ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji oraz niektórych innych ustaw, która weszła w życie 30.8.2020 r.⁴². Rozwiązanie powyższe spowodowało, iż doręczenie wszystkich pism w sądowych postępowaniach egzekucyjnych bankom oraz spółdzielczym kasom oszczędnościowo-kredytowym aktualnie odbywa się wyłącznie w formie elektronicznej. Podmioty te zostały zobligowane do korzystania z systemu teleinformatycznego obsługującego zajęcie wierzytelności z rachunku bankowego, a co się z tym wiąże, również do odbierania od komorników każdego innego wniosku i przysyłania każdej informacji zwrotnej za pomocą tego systemu. Zadanie utworzenia dedykowanego systemu teleinformatycznego do obsługi zajęć rachunków bankowych zostało na podstawie nowelizowanych przepisów art. 112c–112d PrBank nałożone na banki z wariantem przekazania obowiązku izbie rozliczeniowej i faktycznie realizowane jest za pośrednictwem wcześniej istniejącego, prowadzonego przez Krajową Izbę Rozliczeniową S.A. systemu Ognivo, które zostało rozszerzone o wymagane funkcjonalności i przystosowane do realizacji nowych obowiązków. W nadanie systemowi kolejnej użyteczności i pełne zintegrowanie go z programami informatycznymi obsługującymi kancelarie komornicze (KOMORNIK SQL-VAT/EAE i Kancelaria Komornika-VAT/EAE) zaangażowane zostały oprócz przedstawicieli banków i Komitetu ds. Jakości Usług Finansowych – Grupy Robo-

czej ds. Optymalizacji Procesu Zajęć Egzekucyjnych przy Związkach Banków Polskich, Ministerstwo Finansów – Departament Administracji Podatkowej, ZUS, Krajowa Izba Rozliczeniowa S.A., Krajowa Rada Komornicza i z jej ramienia Currenda Sp. z o.o.⁴³.

System Ognivo składa się z dedykowanych modułów, z których każdy odpowiada na konkretne potrzeby banków i instytucji współpracujących z nimi. Realizacja zajęć wierzytelności z rachunku bankowego w sądowym postępowaniu egzekucyjnym oraz zapytań organu egzekucyjnego to jedno z wielu funkcjonalności wymiany informacji pomiędzy wskazanymi ustawą, takimi jak np. banki, ZUS, Poczta Polska, urzędy skarbowe, izby celne, administracyjne organy egzekucyjne oraz sądy i prokuratury i inne podmioty zainteresowane. Komornicy korzystają oprócz obowiązkowego systemu teleinformatycznego do obsługi zajęć wierzytelności z rachunków bankowych, w zakresie zapytań w trybie art. 761 KPC z dedykowanego opcjonalnego modułu: Zapytania o rachunki bankowe dłużników w ramach utworzonej na podstawie art. 92bb PrBank centralnej informacji o rachunkach (Centralna Informacja). Pozwala to na odszukanie rachunków dłużnika czy innej osoby (np. zmarłego w ramach prowadzenia postępowania w zakresie zlecenia spisu inwentarza), w tym rachunków bankowych oraz imiennych rachunków członka SKOK. Rola Krajowej Izby Rozliczeniowej S.A. sprowadza się do roli operatora systemu Ognivo i bezpośrednio nie uczestniczy w wymianie informacji, nie ma dostępu do danych osób, których dotyczy zapytanie, co czyni platformę w pełni zaufaną i bezpieczną. Doręczenia odbywają się bezpośrednio z systemu informatycznego służącego do obsługi kancelarii komorniczych poprzez eksport dokumentów w formie schematu XML opatrzonego bezpiecznym podpisem elektronicznym do systemu teleinformatycznego Ognivo. Szablony pism opracowane zostały identycznie dla każdego komornika, aby proces obsługi dokumentów po stronie banków i organów egzekucyjnych odbywał się szybko i automatycznie. System posiada możliwość sprawdzania dłużników po numerach PESEL, NIP, REGON. Tak zautomatyzowany proces zapewnia natychmiastowe zajęcie rachunku. System pracuje na architekturze asynchronicznej, która umożliwia przesyłanie nawet miliona dokumentów dziennie⁴⁴. Krajowa Izba Rozliczeniowa cyklicznie przysyła do użytkowników aktualną listę banków komercyjnych, spółdzielczych i SKOK-ów

⁴⁰ T.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 1844 ze zm.

⁴¹ Dz.U. poz. 1311.

⁴² Dz.U. poz. 2070.

⁴³ Ł. Czarnecki, Rozwiązania informatyczne wspierające działalność egzekucyjną komorników w Polsce, [w:] A. Marciniak (red.), Aktualne problemy egzekucji sądowej w Polsce i na Litwie, Zbiór studiów, Vytautas Nekrošius, Sopot 2017, s. 124; informacja KIR S.A. Elektroniczna zajęć z rachunku bankowego, <https://www.banki.kir.pl/ognivo/elektronizacja-zajec-wierzytelnosci-z-rachunku-bankowego/>

⁴⁴ Krajowa Rada Komornicza, Zmiany w postępowaniu egzekucyjnym, Wywiad z Prezesem KRK, <https://www.komornik.pl/?p=3409>.

wraz z informacją o numerach referencyjnych (GUID) uczestniczących w usłudze. Według stanu na 30.11.2021 r. w systemie uczestniczyło 507 banków i 20 SKOK-ów. System jest odpłatny, koszty wyszczególniono w tabeli Nr 2.

Tabela 2. Kształtowanie się kosztów w poszczególnych czynnościach dokonywanych metodą tradycyjną i elektroniczną

			Koszt jednego zapytania w PLN		Uwagi
			E-zapytanie	Tradycyjne/ forma papierowa	
1	Zapytania w trybie art. 761 KPC	ZUS	39,72	45,94	aktualnie niemożliwe dokonanie tradycyjnego zajęcia, zapytania; wyłącznie e-zajęcie e-zapytanie
2		Urząd Skarbowy	35,00	45,00 – 2016 r.	
3		OGNI-VO – rachunki bankowe	0,62 lub w przypadku posiadania abona-mentu 0,00 (koszt w abona-mencie)	Koszt przesyłki 4,32 – 2016 r. 6,10 – 2022 r.	
4		OGNI-VO – rachunki bankowe	0,62		

Źródło: opracowanie własne na podstawie stawek kosztowych.

Zaprezentowane dane wskazują na spadek kosztów zapytań kierowanych przez sądowy organ egzekucyjny w trybie art. 761 KPC. Należy przy tym podkreślić, że w przypadku zapytań dotyczących rachunków bankowych dłużnika spadek ten jest znaczny. Koszt zapytania kierowanego elektronicznie stanowi bowiem tylko 14,36% kosztu zapytania kierowanego w formie papierowej w 2016 r. Podobnie jest z kosztami zapytań kierowanymi do ZUS – zapytanie w formie elektronicznej jest tańsze o 13,5% kosztu zapytania w wersji papierowej.

Wprowadzenie informatyzacji postępowania egzekucyjnego, a w konsekwencji zmniejszenie kosztów zapytania kierowanego przez komorników sądowych w trybie art. 761 KPC, w szczególności tych dotyczących rachunków bankowych, znalazło swoje odzwierciedlenie w liczbie dokonanych następnie czynności egzekucyjnych i wysokości wyegzekwowanych należności, co prezentuje tabela Nr 3. Wzrosła też kwotowa

skuteczność egzekucji z rachunku bankowego już w 2017 r. o 457 713 308,00 zł w porównaniu z 2016 r. Skuteczność utrzymuje się na podobnym poziomie w latach 2018–2021.

Tabela 3. Liczba kierowanych do komorników sądowych spraw, dokonanych czynności z rachunku bankowego oraz wysokość wyegzekwowanych tym sposobem należności w latach 2015–2021

Rok	Wpływ spraw (szt.)	Liczba dokonanych czynności z rachunku bankowego	Wysokość wyegzekwowanych kwot z rachunku bankowego w PLN
2015	4 003 805	6 032 884	1 123 844 683,00
2016	4 445 528	5 319 421	1 127 532 731,00
2017	4 948 594	9 242 645	1 580 246 536,00
2018	4 993 819	9 730 711	1 472 457 675,00
2019	4 816 742	9 177 185	1 483 610 137,00
2020	4 774 821	9 632 169	1 501 456 435,00
2021	5 176 597	9 817 857	1 691 658 684,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Sprawiedliwości zawartych w sprawozdaniu MS-Kom23.

W pierwszej kolejności zauważyć należy, że w prezentowanym okresie liczba spraw kierowanych do wszystkich kancelarii komorniczych w Polsce kształtowała się na podobnym poziomie. Nie spadła ona poniżej 4 milionów, ale i nie przekroczyła także granicy 5 milionów. Tendencja ta nie znajduje już swojego odzwierciedlenia w liczbie dokonanych czynności z rachunku bankowego. Zauważalny jest bowiem znaczny ich wzrost w 2017 r., o ponad połowę w stosunku lat poprzednich. Jest to niewątpliwie pozytywny skutek wprowadzonych zmian dotyczących elektronicznej postępowania egzekucyjnego. Co ważne, liczba czynności dotyczących rachunku bankowego znalazła swoje odbicie w wysokości wyegzekwowanych należności. Wprawdzie wysokość wyegzekwowanych kwot nie rosła w tempie tak imponującym, jak w przypadku liczby dokonanych czynności, niemniej wzrost w tym segmencie jest zauważalny i wymagający odnotowania.

Podsumowanie

Przedstawiona charakterystyka elektronicznego biura podawczego pomiędzy komornikiem a administracyjnymi organami egzekucyjnymi i organami podatkowymi oraz e-komunikacji w postępowaniu egzekucyjnym przy zajęciu rachunku bankowego i składanych przez komornika wnioskach pozwala sformułować pewne konkluzje i postulaty.

Od 2016 r. w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego uregulowana została pełna informatyzacja komunikacji pomiędzy komornikiem z administracyjnymi organami

egzekucyjnymi oraz organami podatkowymi za pośrednictwem systemu teleinformatycznego albo z użyciem środków komunikacji elektronicznej. Komunikacja ta dotyczy zajęć wierzytelności, wniosków dokonywanych w trybie art. 761 KPC oraz przypadku zbiegów egzekucji w sądowym i administracyjnym postępowaniu egzekucyjnym. Wprowadzone zostało elektroniczne zajęcie rachunku bankowego, a w konsekwencji czego elektroniczny obieg dokumentów między bankami i spółdzielczymi kasami. Ustawodawca przyjął funkcjonowanie systemu teleinformatycznego do obsługi postępowania oraz równocześnie systemów dedykowanych do obsługi niektórych czynności egzekucyjnych. Kompleksowy system nie został wytworzony – aktualnie rozwiązanie oparte jest na drugim rozwiązaniu. Dedykowane systemy ePUAP i PUE początkowo nie były w pełni zintegrowane z programem do obsługi kancelarii komorniczych – aktualna integracja znacznie usprawnia dokonywanie czynności egzekucyjnych.

Niewytworzenie kompleksowego systemu teleinformatycznego do obsługi postępowania egzekucyjnego dające pełną informatyzację w zakresie komunikacji ze stronami postępowania, z uczestnikami oraz sądami, prowadzenia i udostępniania elektronicznych akt egzekucyjnych jest z punktu widzenia organu egzekucyjnego odczuwalne i uniemożliwia pełne założenie realizacji celów związanych z informatyzacją postępowania cywilnego.

Biorąc pod uwagę wskazany w pierwszej części niniejszego opracowania cel wdrażanej informatyzacji postępowania egzekucyjnego, jakim jest oszczędność kosztów, poprawa efektywności pracy sądów/komorników oraz przyczynienie się do zwiększenia ich skuteczności i zoptymalizowania czasu pracy, należy wskazać, iż:

- 1) Zmiany przyczyniły się do zwiększenia szybkości egzekucji w zakresie czasu dokonywania zajęć z rachunku ban-

kowego i z wierzytelności, ponieważ skutek czynności następuje niezwłocznie po dokonaniu elektronicznego zajęcia – z chwilą umieszczenia pisma w skrzynce nadawczej trzyciodłownika. Jednocześnie zostały zachowane gwarancje procesowe stron i uczestników;

- 2) Elektroniczacja analizowanych czynności egzekucyjnych spowodowała również obniżenie wydatków poszczególnych czynności (koszty zapytań, zajęć rachunku bankowego i wierzytelności) i w konsekwencji kosztów postępowania dla stron oraz organów egzekucyjnych. Wzrosła też kwotowa skuteczność egzekucji z rachunku bankowego;
- 3) Elektroniczacja zapytań i zajęć przyczyniła się do znacznego zwiększenia ilości dokonywanych czynności egzekucyjnych. Po wprowadzeniu w 2016 r. elektronicznych zajęć rachunków bankowych niemal dwukrotnie wzrosła w latach następnych ilość dokonanych czynności, przy relatywnie stałym wpływie spraw egzekucyjnych. System Ognivo jest przystosowany do obsługi nawet miliona dokumentów elektronicznych dziennie;
- 4) Poprzez zintegrowanie systemów teleinformatycznych z programami służącymi do obsługi kancelarii komorniczej stworzona została możliwość zoptymalizowania procesów pracy w kancelariach komorniczych i w dalszej perspektywie obniżenie kosztów działalności komornika;
- 5) Elektroniczacja postępowania egzekucyjnego winna być pogłębianą poprzez aktualnie istniejące rozwiązania w zakresie systemów teleinformatycznych – ePUAP, PUE oraz Ognivo. Zasadne byłoby wprowadzenie pełnej elektroniczacji zajęć z innych sposobów egzekucji, egzekucji z wynagrodzenia za pracę, w przypadku gdy bank, SKOK czy administracyjny organ egzekucyjny jest pracodawcą, oraz elektronicznych zajęć emerytur czy rent.

Słowa kluczowe: informatyzacja postępowania egzekucyjnego, elektroniczne biuro podawcze, system teleinformatyczny, e-zajęcie rachunku bankowego, czynności elektroniczne.

Chosen aspects of computerization of enforcement proceedings. Electronic communication of court enforcement authorities with administrative enforcement and tax authorities and banks

The aim of this article is to justify the purpose and usefulness of creating in 2016, at the second stage of computerization, enforcement proceedings (the electronic application system between bailiffs and administrative enforcement authorities, tax authorities and e-communication with banks in the context of meeting the objectives) in order to increase the effectiveness and speed of enforcement proceedings and optimization of work processes in a bailiff's office.

Keywords: informatization of enforcement proceedings, electronic application system, teleinformation system, e-attachment of bank account, electronic actions.